

מה אתה היית עושה?

סדנא לצוות החינוכי בהנחיית יועצת או פסיכולוגית בית הספר

מטרות המפגש-

- קיום שיח המעלה למודעות את המקום המורכב של ה"עומד מן הצד" בעת אירוע פגיעה באחר ומתן לגיטימציה להתלבטות האם וכיצד להגיב.
- הגברת המודעות לתפקיד המשמעותי של קבוצת השווים כשומרי סף הן במניעת פגיעה והן בסיוע לאחר מעשה – במיוחד בעת פגיעה מינית.
- חשיפה למגוון דרכי ההתערבות הזמינות ל"עומדים מן הצד" במטרה להגביר את תחושת המסוגלות להתערבות בעת אירועי פגיעה מינית.

מהלך המפגש:

1. תרגיל פתיחה: "מה אתם הייתם עושים?"

על הרצפה נסמן קו רצף ישר (בעזרת איזולירבנד או סרט כלשהו) בן חמש דרגות. בקצה האחד של הרצף (5) נמקם את המילה "התערבות" ובקצה השני של הרצף (1) את המילה "אי התערבות". באמצע (3) נמקם את המילה "התלבטות". המשתתפים יתבקשו למקם עצמם על גבי הרצף ביחס לתגובה שהיו בוחרים בכל אחד מן המצבים שיוקראו ע"י המנחה. (במידה והפעילות מתבצעת בזום- כל אחד יבחר ספרה שבין 1 ל 5 ויכתוב אותה בצ'ט)

תיאורי המקרה:

- שנת בצורת – השכן משקה את גינתו כטוב בעיניו.
- מורה עמית מהצוות כתב פוסט פוגעני על מורה מהצוות שהיא חברה טובה שלך בקבוצת הווטסאפ של צוות בית הספר.
- בנה בן השש של חברה טובה סיפר לכם שאימו מכה אותו תכופות בביתם.
- בנסיעה ברכבת הייתם עדים לאמא המדברת מאוד בזלזול לבת שלה, שיחה מעליבה עם ביטויים פוגעניים.

2. למנחה - לאחר התמקמות המשתתפים על גבי הציר לאחר כל אירוע:

- נמקו את הבחירה, מה היתה ההתלבטות, מה הניע את הבחירה
- שתפו בקולות הפנימיים בעד ונגד ההתערבות. מה היתה הדילמה? נמקו את בחירתכם במקום בו הנכם עומדים – התערבות/התלבטות/הימנעות מהתערבות. (חשוב להקשיב ולתת מקום להתייחסויות המגוונות)

3. שיח במליאה:

מה מתחדד מהתרגיל?

- התערבות שלך כ"עומד מן הצד" אל מול דרגות קירבה שונות של המעורבים בפגיעה. (אדם זר, אדם מוכר, חבר קרוב)
- התערבות כאשר החבר הטוב שלי הוא הפוגע אל מול התערבות כשהחבר הטוב שלי הוא הנפגע.
- השלכות ההתערבות.

4. ראינו כמה הסוגייה של העומדים מן הצד היא מורכבת, גם בעיניים שלנו כמבוגרים. קל

וחומר כשמדובר באירועים של פגיעה מינית ומנקודת מבטם של ילדים ומתבגרים.

אנו נתקלים לא מעט במצבי פגיעה מינית להם היו עדים ילדים ובני נוער ולא היתה התערבות לעצירת הפגיעה.

מה מקשה על ילדים ובני הנוער להתערב, לדעתכם?

ניתן ל2 משתתפים להתייחס, ואז נסיף:

- **האם זו פגיעה?** הילדים ובני הנוער לא תמיד מזהים שהיתה שם פגיעה. (כשאדם לא יודע שזו שנת בצורת, הוא ודאי לא יתערב) כדי לזהות שיש פגיעה את/ה צריך להבין מהי הסכמה (שאפשר לומר "לא" והוא יתקבל באותה מידה כמו ה"כן", מהו גיל ההסכמה בחוק וכו') להבחין בין חיזור להטרדה ועוד.
- **האם זו אחריות שלי לפעול?** האם כשמישהו לא חבר שלי זו אחריות שלי לפעול? כלפי מי אני אחראי? חבר? ילד/ה מהכיתה? ילד זר?
- **איך לפעול?** האם אני יודע כיצד לפעול?
- **מחירים, השלכות** – האם ההתערבות שלי תגרום יותר נזק מתועלת? איך יתייחסו אלי כמתערב?
- חשוב לתת לתלמידים לגיטימציה- להתלבטות, לבלבול ולקולות השונים שעולים בעד ונגד התערבות.

5. נרצה להציג בפניכם היכרות עם "מודל חמש המ"מים":

לפניכם מודל חמש המ"מים, מודל המקובל בעולם ומציג דרכים שונות בהן יכולים "שומרי הסף" להתערב במקרה של פגיעה. העבודה עם המודל נותנת מענה לשתי סוגיות:

- איך להתערב
- להתערב בלי להיפגע

דגשים מיוחדים לחמש המ"מים:

מגוון דרכי הפעולה המוצגות כאן ממחיש שישנן דרכים שונות להשגת אותה מטרה, במקרים לא מעטים תלמידים יכולים להתערב בתוך קבוצת השווים מבלי להיעזר במבוגר ומבלי להיתפס כ"מלשין" ועדיין לסייע בעצירת הפגיעה. (חשוב לחדד כי במקרים חמורים הפנייה למבוגר הכרחית ואנו כאן בשבילם כדי לסייע).

במודל מוצגות דרכים אשר ניתן להשתמש בהן מבלי ששומרי הסף יפגעו חברתית כמו נקיטת פעולה בתוך קבוצה (קבוצה שלמה לא תינזק), הסטת הסיטואציה (הפניית תשומת הלב למקום אחר).

סיכום הסדנא – חלק יישומי:

תרגיל הפתיחה חידד לנו את המורכבות הגדולה שטמונה בבחירה להיות "שומר סף" ואת הדילמה האופיינית לכל אדם שנקלע למצב בו הוא מזהה פגיעה בזולת. מקום זה מורכב שבעתיים כאשר מדובר בילדים ובמתבגרים החוששים לשלם מחיר חברתי, אינם יודעים כיצד לפעול או מטילים ספק ביכולתם לעשות שינוי.

בבואנו לשוחח עם התלמידים בנושא חשוב וערכי זה אנו הולכים על חבל דק. מצד אחד, חשוב לנו להבליט בפניהם את עוצמתם הפנימית הנובעת מתוך חברות טובה וערכית, מצד שני אל לנו

להניח כי התערבות כשומרי סף היא פעולה מובנת מאליה (כמו שחשנו על עצמנו בסדנה זו) שכן, ההתערבות קשה ומורכבת.

על מנת לאפשר להם להתמודד איתה עלינו לאפשר להם לבטא את הקושי בפנינו באופן אמיתי תוך שאנו מקשיבים ומעבדים איתם את ההתלבטות ללא שיפוטיות. רק לאחר הכלת הקושי ומתן לגיטימציה לחששות ולהתלבטויות ניתן להציג בפניהם כלים מעשיים ולבחון יחד איתם, דרך עיניהם את המענה שהכלים נותנים- לחששות אלה.

ולסיכום - לאור הסדנה הנוכחית והתובנות העולות ממנה, איך הייתם פועלים כאנשי חינוך בסוגייה זו? הציגו רעיונות ליוזמות ודרכי פעולה.

דגשים למנחה:

- פעמים רבות התלמידים הם אלו שרואים את הסימנים הראשונים לכך שחברם או חברתם נפלו קורבן לפגיעה מינית.
 - התלמידים עלולים להיות חשופים לרמזים אודות פגיעה שעתידה להתרחש. יש שהם עדים לה בזמן אמת, ולעתים הם שומעים עליה מאוחר יותר.
 - התערבותם בכל אחת מנקודות הזמן היא קריטית ויכולה לסייע מאד, עד כדי מניעת הפגיעה או עצירתה.
 - להימנעות מהתערבות יכולות להיות השלכות משמעותיות הן על הנפגע, והן על החבר הפוגע אשר עלול להמשיך לפגוע.
 - כמחנכים עלינו להיות מודעים למשמעות ההתערבות של קבוצת השווים ולמחיר חברתי והאישי שהיא עלולה לגבות מהם. החשש שלהם להיפגע חברתית הוא מובן ומתאים לשלב ההתפתחותי בו הם נמצאים. חשוב לתת לחשש מקום מכבד ולאפשר מרחב שיח על ההתלבטויות הללו באופן לא שיפוטי.
 - על מנת לחזק את תחושת המסוגלות של התלמידים להתערבות במצב כה מורכב חשוב לחשוף אותם למגוון דרכים להתערבות במצבי פגיעה. דרכים אשר יאפשרו להם לבצע התערבות מבלי שיובילו לפגיעה במתערבים.
- קבוצת השווים משמשת עוגן מרכזי בחיי תלמידנו, במיוחד בגיל ההתבגרות. החשש שלהם מהתערבות שעשויה בעיניהם לפגוע בחבר פוגע, הוא גורם מעכב. חשוב לחזק את הקשר בין התערבות לבין חברות טובה. חשוב שיבינו שהתערבות היא ביטוי לחברות. חבר פוגע שלא יקבל עזרה עלול להמשיך לפגוע ומתוך כך להיפגע בעצמו.

- תלמידים ניצבים בפני התלבטויות רבות אם לעמוד לצד או מהצד. חשוב לנו להעביר את המסר כי במקרים אלה יש חשיבות להתייעצות עם מבוגר משמעותי. נדגיש כי אנו הצוותים החינוכיים כאן עבורם, ככתובת משמעותית לפנייה לעזרה ולהתייעצות במקרים של פגיעה בהם או במקרים שהם נחשפו לפגיעה בחבר.
- כדי שנוכל כאנשי חינוך להיות כתובת לפנייה לעזרה חשוב לכבד את התלבטויותיהם, לא לשדר בהלה או שיפוטיות ולשקול יחד איתם את צעדי המשך. במידת הצורך תוכלו להסתייע ביועצות ביה"ס.
- יחסי מין בריאים הוגנים ומוגנים מתקיימים בתנאים ברורים: רצון חופשי, הדדיות, מערכת יחסים יציבה, יכולת לאינטימיות, ללא לחץ, לא תחת השפעת אלכוהול וסמים, יחסים מתוכננים, לא אימפולסיביים והדרגתיים.
- תנאי הכרחי לקיום מגע מיני ויחסי מין הוא רצון חופשי של שני הצדדים. שיתוף פעולה עיוור, ציות מתוך פחד או פיתוי הסכמה פסיבית או הסכמה לא מודעת (מתוך שכרות) יכולים להיראות כמו רצון חופשי אבל הם שונים ממנו בתכלית השינוי. אין לקיים יחסי מין ללא רצון חופשי של אחד הצדדים.
- יחסי מין עם נערה מתחת לגיל ההסכמה החוקית בישראל – גיל 16 – הם עבירה פלילית.
- יחסי מין שמתקיימים ללא רצון חופשי ומתוך ניצול הם עבירה פלילית.
- **הנפגעת/ לעולם אינו אשמה בפגיעה בו/בה.**
- ע"פ חוק העונשין בישראל, גם אם התקיימה הסכמה ליחסי המין אבל הם התקיימו במצב של שיכרות וערפול חושים הם יחשבו לאונס - אין במקרים אלה משמעות להסכמה ורצון.
- יחסי מין שהתקיימו תחת הפעלת לחץ ו/או כפייה הם פגיעה מינית.
- נערה שנראה כי לכאורה בוחרת לקיים יחסי מין עם קבוצת נערים מרצון, היא **נערה במצוקה**. יש לעזור לה ולהושיט לה עזרה ואין לנצל את מצוקתה.
- לעומדים מן הצד יש יכולת לעצור את הפגיעה.
- העומדים מן הצד העדים למעשה פגיעה, כצופים ושותקים או כמעודדים את הפגיעה עוברים עבירה חברתית-מוסרית ובנוסף הם שותפים ע"פ חוק לעבירת הפגיעה.
- בפורנוגרפיה יש עיוות של יחסי מין.
- חשיפה תכופה לפורנוגרפיה פוגעת ביכולת לקיים יחסים תקינים.
- חינוך להתנהלות זהירה אינו כרוך בשום פנים ואופן בהפניית אשמה על הנפגע/ת או ברמיזות על אחריות הנפגע/ת.

